

Inleiding tbv Textiel-expositie Forma Aktua - 17-11-2024. Maria de Werker

Wat zijn we zonder textiel?
Wat zijn we zonder kunst?

Wat goed dat Forma Aktua met deze expositie deze beide zaken onder de aandacht brengt, voor het voetlicht haalt.

Dank aan Team Forma Aktua voor de uitnodiging hier iets over textiel en textielkunst te mogen vertellen.

Daar valt véél over te vertellen, maar zal pogen met een soort zevenmijlslaarzen iets over dit onderwerp te vertellen.

Er moet uiteraard ook ruim de tijd zijn om de expositie te bekijken.

Textiel, wat zijn we zonder?

Door de eeuwen heen heeft textiel veel betekend voor de mens.

Ik citeer J.J. Beljon:

'..... wie de volgende woorden opsomt: bruidssluier, vlag, wasgoed aan de lijn, lijkwade, begrijpt dat de mens emotioneel diep betrokken is bij textiel.....'

Als ik gewoon thuis om me heen kijk dan zie ik de theedoek, de mooie dekbedhoes, de lekkere badhanddoek; even verder, in de kledingkast kleding die lekker zit, waar ik me goed in voel.

Eigenlijk is geen enkel ander medium zo persoonlijk. En ook zo intiem....
Zo dichtbij.

Wellicht heeft dat, het huiselijke, intieme, dichtbij staande, ertoe geleid dat het lang als ongewoon werd ervaren om textiel als een medium voor Kunst te kunnen, willen zien.

Gelukkig veranderde dat. Belangrijk voor de ontwikkeling en acceptatie van deze kunst is Het Bauhaus in Weimar geweest.

Een begrip wat daar werd gehanteerd:

Tussen de kunstenaar en de handwerksman bestaat geen wezenlijk verschil. De kunstenaar is een handwerksman die zichzelf overtreft. [...]

Binnen het Bauhaus was de textielafdeling op een gegeven moment leidend.

Maatschappelijke ontwikkelingen, de aanloop naar de 2e Wereldoorlog maakten dat Het Bauhaus werd gesloten. Nogal wat studenten vluchtten; naar de Verenigde Staten, naar Nederland.

Met als gevolg een nieuwe input op o.a de Rietveld Academie in Amsterdam, toen nog Kunstnijverheidsschool.

Daar bloeide in de loop van de jaren '50 van de vorige eeuw de textielafdeling op. Belangrijke docent was daar Kitty van der Mijll Dekker, zij gaf o.a. de theedoek een nieuw gezicht.

Ik beperk me even tot het noemen van alleen de theedoek; maar dat was natuurlijk niet het enige, ook gordijnen, meubelstoffen veranderden ingrijpend. Ploegstoffen werden een begrip.

Een eerste bewustwording? Een studente van Van der Mijll-Dekker, Margot Rolf ging verder: haar theedoeken werden niet alleen theedoek, maar ook kunstobjecten. Zij liet zien dat een theedoek ook Kunst kan zijn. Haar werk is in de collecties van menig museum.

Dat vereiste natuurlijk ook nogal iets van een gebruiker, die werd uitgenodigd een kijker te worden, er moest en er ging ook een 'knop om'.

Ook in de Verenigde Staten werd de invloed van de Europese Bauhaus vluchtelingen merkbaar; ook daar raakte textiel 'in de lift'.

De jaren na de 2e Wereldoorlog kenmerkten zich o.a. door met veel energie te willen ontdekken, te werken, te experimenteren, vrijheid op te zoeken. Vrijheid, ook de vrijheid als individu.

Eveneens in die jaren kwamen er nieuwe garens, materialen op de markt, samen met nieuwe technologieën bracht dat spannende uitdagingen teweeg. Het werd mogelijk vorm te geven aan ervaringen. Bijvoorbeeld persoonlijke emoties konden worden 'gevangen'.

Het begrip 'textiel' werd opgerekt; textiel, stof, garens, werden toegevoegd aan andere materialen, of beter gezegd, andere materialen werden toegevoegd aan textiel! denk hierbij aan Richard Tuttle die, ik zeg dit nu even heel eenvoudig, een doek tussen 2 houtjes hing en zo een kunstwerk creëerde. En niet te vergeten het life-time onderzoek van Sheila Hicks. De beeldtaal van textiel was en werd verruimd. Het werd autonoom.

Je zou kunnen zeggen dat Kunst van textiel was geboren.

Grote textiel-exposities waren het gevolg, zowel in de Verenigde Staten als in Europa. Zoals de Biënnales van Lausanne, (textiel) kunstenaars uit de hele wereld namen hieraan deel. Dus ook Nederlandse. Denk hierbij aan Wil Fruitiger, Désiree en Herman Scholten en vele anderen.

Na de bloeiende textieljaren 60, 70, 80 van de vorige eeuw, werd het wat rustiger. Niet dat het verdween, accenten werden verlegd. Textiel als communicatiemiddel; het doorgeven van een mening.

Textiel om eigen ervaringen middels een doek, of een vorm mee te delen, te vertellen aan anderen. Grote doeken met gezamenlijke ervaringen.

Textiel leent zich heel goed om een groot gebaar te maken.
Wat zouden we zijn zonder textiel?
Wat zouden we zijn zonder kunst?
Wat zouden we zijn zonder kunst van textiel?

Een vraag die opkomt: er is steeds sprake van textielkunst. Hebben we het niet gewoon over kunst? Is de verwijzing naar textiel echt nodig?

Het materiaal ligt ons letterlijk en figuurlijk na aan het hart.
De uitdrukkingsvorm brengt ons, prettig paradoxaal, door het wezen van textiel buiten onszelf, tegelijkertijd blijft het ook, door datzelfde wezen, binnen onszelf.

Ik noemde een van de filosofieën van het Bauhaus:
Tussen de kunstenaar en de handwerksman bestaat geen wezenlijk verschil.
De kunstenaar is een handwerksman die zichzelf overtreft. [...]

Voor maken van kunst is kundigheid en zorgvuldigheid een vereiste.
Naast het kijken naar je eigen werk, die kritische houding, is ook grote kennis en kunde van omgaan met het materiaal voorwaarde.
En is het ook gewoon hard werken.
Alles moet goed op zijn plaats zitten; en dan bedoel ik: dat het beeld wat je beoogt overtuigt.
Het resultaat is duidelijk zichtbaar op deze expositie.

De kunstenaars, op alfabetische volgorde:
Janneke Hoogerheide.

Janneke tekent. Haar materiaal om te tekenen is draad, zijn garens.

Haar credo: imperfectie geeft vrijheid.
Zij wil zichzelf met en in haar werk blijven verrassen. Vrij zijn.
Vrijheid te ontdekken, te kijken, te bepalen hoever de imperfectie die ze zoekt moet gaan, en wat is imperfectie trouwens?
Het kijken, ontdekken, wat er achter de grens van perfectie ligt.
Het nodigt uit om net iets langer te kijken.

Ze teken-stikt lijnen op verschillende soorten materiaal.
Het zijn de lijnen van dat moment.
Ervaring wordt vertaald in draad tekeningen, verhalende vormen opgebracht op doek.
Regelmatig stelt ze zichzelf een opdracht.
Zo heeft ze werk gemaakt over de mogelijkheid dat ze in toekomst vergeetachtig zou kunnen worden. Ga ik vergeten draden af te hechten? Ga ik vergeten met welke kleur ik bezig was?

Janneke werkt graag in series; de vrijheid die ze omarmt: wat ontstaat er

vanuit de gedachte, idee, waarmee ik aan het werk ben gegaan, maakt ook dat je tijdens het werkproces tegen lastigheden oploopt die je vervolgens gaat oplossen. Het zoeken naar een goede, en dan bedoel ik een goede beeldende oplossing maakt mede dat er interessante series ontstaan.

Marion Hulshof

Haar fascinatie: wortels. Boomwortels. En wat zijn er dan véél wortels; geen boom is immers ook hetzelfde? En wat is trouwens de betekenis van 'wortels'? Als mens hebben we ook wortels, roots. En ook als mens zijn we niet allemaal hetzelfde....

Voor haar werk wandelt ze bij voorkeur in heuvellandschappen. Want daar spoelen de wortels zo vaak en zo goed uit.

Wortels, bomen betekenen voor haar het voortplanten, overleven en verval. Ze houdt van de volwassen boom, die tijd en ruimte heeft gekregen om eigenheid te ontwikkelen.

Tijdens haar studie aan Minerva was er aanvankelijk weinig plaats, gelegenheid om met textiel te werken. Nu had tekenen, naast naaien, het werken met textiel al vanaf haar 15e haar liefde. De eerste studiejaren tekende, schilderde ze vooral. Tot het moment dat de 'druipers' op een schilderij verschenen. Dat beviel haar absoluut niet. Ze pakte het werken met textiel weer op: de druipers werden wortels.

In kleur! Felle kleuren. Wat maakt dat kunststofvezels niet worden geschuwd. Die kleuren zijn het felste! Maar ook gaat het langer mee, er komen geen beestjes in.

Naast het gebruik van textiel als materiaal, past Marion ook verf als materiaal toe. Bijvoorbeeld als ondersteuning van een kijkrichting. En om de driedimensionaliteit die ze zoeken een extra 'zetje' te geven.

Naast het verbeelden van 'wortels' op deze wijze, schrijft ze er ook over; in de vorm van biografieën. Het onderzoeken van de geschiedenis van een familie, welke wortels worden zichtbaar? Zoals het verhaal van de Friese dichter Jacobus Smink; binnenkort ook in het Fries vertaald.

Truus Huybrechts.

De thema's van haar werk zijn onlosmakelijk verbonden met haarzelf. Ze woont in de weidsheid van het Friese land.

Haar relatie tot die natuur, en menselijke verhoudingen, zetten haar aan tot werk.

Het materiaal wat zij daarbij gebruikt is, we kunnen wel zeggen, eveneens haast onlosmakelijk met haarzelf verbonden.

Want Truus vervaardigt al haar wolvielt zelf. En geeft het zelf kleur. Dwz, ze verft het zelf.

Dat is een langzaam proces wat haar in de gelegenheid brengt zorgvuldig te kijken, nadenken over wat onder haar handen ontstaat. Het kijken en nadenken is heel belangrijk voor haar.

Door haar lange ervaring met dit hele proces kan ze het materiaal manipuleren tot en in een eigen beeldtaal. Het vilt vertelt, de kunstenaar vertelt. En dat komt samen.

Het materiaal wat zij maakt is zacht en warm, het nodigt uit om dichtbij te komen, aan te raken. Even voelen....

Dat dóet iets met je, het is dichtbij, maar tegelijkertijd biedt de vorm die het gekregen heeft stevigheid, kracht.

Het werk Tegearre komt op een stoere manier de ruimte in, neemt het een beetje onze ruimte in beslag.

De kracht van de natuur, de kracht van de twee vormen die zich op een bepaalde manier met elkaar verhouden....

Jet van Oosten

Jet had naast de verplichte eindexamen vakken op de middelbare school ook tekenen als eindexamenvak. Toch meldde ze zich aan op Minerva met textielwerk. Tijdens die studiejaren ontdekte ze dat zij op dat moment textiel haar (nog) te veel beperkingen oplegde. Ze ging zich toeleggen op schilderen. Maar ze wist dat ze ooit terug zou gaan naar het textiel.

Dat teruggaan zou zijn op het moment dat ze wist dat ze betekenis kon geven aan het verbeelden in textiel. Maar toen kwam het ook los!

Het ruimtelijke wat in haar schilderwerk is waar te nemen, is nu letterlijk. Het zijn sculpturen. Sculpturen die opgebouwd zijn uit een type 'steek', een materiaalsoort; hooguit wordt er gevarieerd in de grootte daarvan. Geen franje in de opbouw van het beeld, hooguit een enkel laatst accent mag soms worden toegevoegd.

Ze zoekt in en met haar werk 'een beetje schuren', de wenkbrauw moet een beetje omhoog...

En, zegt Jet: Het werk heeft altijd te maken met wie je bent.

Tot slot; een van de vragen aan het begin, met een kleine aanpassing: wat zouden we zijn zonder kunst?

We hebben kunst nodig om contact te maken, met anderen in gesprek te gaan, met zonder oordeel kijken.

Dank aan Forma Aktua dat we dit werk kunnen zien, kunnen ervaren en, in ieder geval nu, in de gelegenheid zijn ook live met de kunstenaars in gesprek te gaan.

Ik vermoed dat ik mede namens het hele team Forma Aktua spreek: nog heel veel succes, en Werkze!